

דבר תורה לפרשת שבוע שכתב הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנג', ואיתי קולין (ה"ע – הערת העורכים)

לְשִׁנְיָאָה. וְהָיָה בַיּוֹם הַנִּחְלִי אֶת בְּנֵי אֶת אֲשֶׁר יְהִי לּוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֵהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר (דברים כא, טו-טז)

פסוקים אלה רומזים ישירות למקרה של יעקב אבינו ושתי נשותיו, רחל ולאה, וליריבות בין יוסף, בנה של רחל, ויהודה בנה של לאה.

חוכמה זו - חוכמת הקשר בין תורת ישראל ותולדות ישראל - שייכת לחוכמת הרזים, והיא נחלתם של גדולי החכמים.

בהקשר זה, יש לציון, כמובן, את סוף הפרשה.

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק , בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם [...] תִּמְחָה אֶת זְכֹר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם ; לֹא תִשְׁכַּח. (שם, כה, יז-יט)

עמלק הוא מי ששולל באופן מוחלט את ישראל, את תולדותיו ואת זהותו. הוא הרבה מעבר ל"מתנגד לתורה". כאלה היו כל אומות העולם, כל אחת לפי התור שלה. ניסו לנתק אותנו מהתורה, בכל דרך שהיא, אם באמצעות רדיפות אלימות, אם באמצעות פיתויי ההתבוללות. לעמלק מטרה אחרת: השמדת עם התורה.

עמלק מופיע בכל תקופה של קץ הגלות. הוא הופיע ביציאת מצרים, והוא מופיע גם בסוף גלות בבל. מגילת אסתר כולה היא סיפור הניסיון של עמלק להשמיד את היהודים במלכות פרס לפני שיבת ציון והקמת הממלכה היהודית בבית שני.

וכך קרה גם בזמננו, עם סיומה של הגלות הארוכה, בת שנות האלפיים, שהחלה עם הכיבוש הרומי.

המקובלים העירו שהגימטריה של עמלק (= 240) זהה לזו של המילה "ספק". הספק הוא העמלק הפנימי שלנו, ועמלק עצמו הוא המטיל ספק מבחוץ.

והנה, מיד עם הסרת הספק העמלקי, מופיע הפסוק הראשון של פרשת "כי תבוא": **וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ...** (שם, כו, א)

בפרשה זו מופיע מכלול של מצוות העוסקות בהתנהגות האדם הנתון להשפעת הדחפים של היצר. התורה אינה מסתפקת בקביעת חוקים לגבי העקרונות הנמצלים של ערכי המוסר שהיא מציבה כהתנהגות אידיאלית. היא מביאה בחשבון את הנטיות הממשיות של הטבע האנושי המתמודד עם מציאות החיים, והיא מנחה את האדם בעל רצון טוב איך להתנהל בסבך המצבים שבהם פיתוי זה או אחר עלול לשבש את שיקול דעתו.

התורה היא התגלות ה' **האחד**. יסודה הוא אחדות ה' המוחלטת. **מי** שמגלה את החוק המוסרי הוא **מי** שברא את העולם, את טבע האדם ואת יצרו. לכן אנו מוצאים בתורה שילוב של שני סוגי הדרכות. מצד אחד ההנהגות הנעלות של הרצון האלוהי עבור מי שקיבל על עצמו להתנהג בהתאם לתוכנית הקדושה המוסרית שנגלתה לאבות האומה, ומצד שני דיון במקרים מיוחדים, חריגים, לאור חכמת התורה.

סודה של "חכמת הבירור של המקרים המיוחדים" טמון בסיפורי התורה ההיסטוריים המהווים מעין מבוא לתורה בתור מערכת מצוות. עוד לפני שהיא מוסרת את החוקים והמצוות, התורה מתארת בפרוטרוט את האפיונים האתניים והאנושיים של העם שאליו היא פונה. יש כוונה מאחורי ההפרדה בין הטקסטים האלה: מצד אחד פסוקי התורה המתארים את המצוות, ומצד שני הרקע ההיסטורי המאיר את הצורך במצווה זו או אחרת. הכוונה היא, ככל הנראה, שלא יבוא אדם וירשה לעצמו לקבוע את תוקפם של טעמי המצוות על פי שיקוליו האישיים.

הדוגמה האופיינית ביותר של הבעיה הזאת היא מצוות אהבת ה' **וְאֶהְבֶּתְ לַרְעֵךְ כְּמוֹךָ** (ויקרא, יט, יח). ברור שמצווה זו מתקשרת לסיפור של קין והבל והיריבות ביניהם.

דוגמה בולטת אחרת של הקשר הקיים בין אירוע היסטורי למצווה מסוימת נמצאת בפרשתנו.

בראשית הפרשה, אחרי מצוות "אשת יפת תואר" העוסקת בפיתויים המיניים האורבים לחייל עטור הניצחון במלחמה, התורה בוחנת מקרה מיוחד:

כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֵהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָּנִים הָאֵהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר